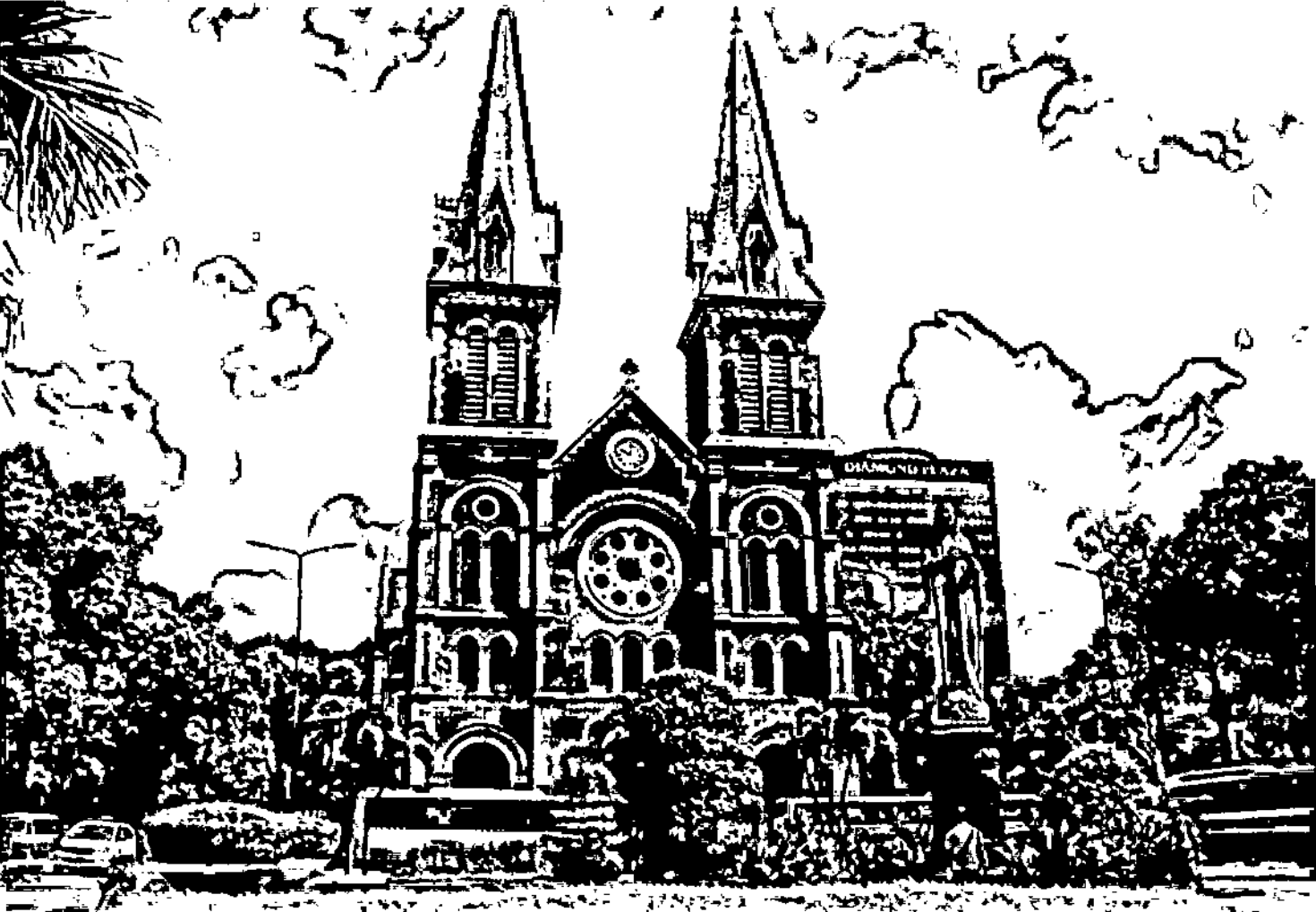

NHÀ THỜ ĐỨC BÀ SÀI GÒN

Một dấu ấn văn hóa

Nguyễn Hữu Thái

ĐÂY LÀ MỘT CÔNG TRÌNH CÓ TUỔI ĐỜI GẦN 150 NĂM, MỘT DI SẢN XUẤT SẮC MANG TÍNH VĂN HÓA CAO, TIÊU BIỂU NGHỆ THUẬT KIẾN TRÚC PHÁP Ở CHÂU Á NẴM NGAY Ở VỊ TRÍ TRUNG TÂM TP.HCM. NHÀ THỜ ĐỨC BÀ SẼ TRÙNG TU DÀI HẠN, CHIA LÀM MẤY GIAI ĐOẠN. ĐÂY CÓ LẼ LÀ ĐỢT TRÙNG TU "ĐẦU TIÊN", VÌ THEO DÒNG LỊCH SỬ, NHIỀU HẠNG MỤC NHÀ THỜ NAY ĐÃ XUỐNG CẤP TRẦM TRỌNG, CHƯA TỪNG ĐƯỢC TRÙNG TU, SỬA CHỮA LỚN.

Tháng 8-1876, Thống đốc Nam kỳ Duperré đã tổ chức một kỳ thi vẽ đồ án thiết kế nhà thờ mới. Vượt qua 17 đồ án thiết kế khác, đồ án của kiến trúc sư J. Bourard với phong cách kiến trúc Roman cải biên pha trộn nét phong cách kiến trúc Gothic đã được chọn.

Công trình được khởi công xây dựng từ năm 1877 và hoàn thành vào năm 1880. Trong đó, toàn bộ nhà thờ có chiều dài là 93m, rộng 35,5m và cao 57m (tính từ mặt đất tới đỉnh tháp chuông) với tổng chi phí xây

cất lên đến 2.500.000 francs (con số khá cao vào thời đó).

Mọi vật liệu từ xi măng, sắt thép, gạch ngói lúc đó đều mang từ Pháp sang. Đặc biệt, mặt ngoài của công trình xây bằng loại gạch đất làm tại Marseille, để trần, không tô trát, không bám bụi rêu mà đến nay vẫn còn màu sắc hồng tươi. Những kiếng màu trong nội thất với hoa văn độc đáo là do hãng Lorin của tỉnh Chartres sản xuất. Các ô cửa cuốn tròn kiểu Roman cùng cung vòm gẩy kiểu Gothic gợi nhớ dạng thánh đường lớn ở Paris, Chartres, Reims.

Ngày 7-10-1877, Giám mục Isidore Colombert đặt viên đá đầu tiên trước mặt Phó soái Nam kỳ và đông đủ nhân vật cấp cao thời ấy. Nhà thờ được xây dựng trong 3 năm, chỉ vào năm 1880 mới xây dựng xong, nghi thức khánh thành tổ chức trọng thể với sự có mặt của Thống đốc Nam kỳ dân sự đầu tiên Le Myre de Vilers.

Hiện nay, trên bệ phía trên, bên trong cửa ra vào nhà thờ, có chiếc bảng cẩm thạch gắn trong hành lang ghi ngày khởi công, ngày khánh thành và tên vị công trình sư. Tất cả mọi chi phí xây dựng, trang trí nội thất đều do Soái phủ Nam kỳ đài thọ, với số tiền khá lớn. Vì vậy ban đầu, nhà thờ có tên gọi là *Nhà thờ Nhà nước* vì nó do nhà nước Pháp bỏ tiền xây dựng và quản lý.

Nội thất

Móng của thánh đường lúc đầu xây bằng gạch bị lún sụt, sau được gia cố đặc biệt, chịu được tải trọng gấp 10 lần toàn bộ kiến trúc ngôi nhà thờ nằm bên trên. Và một điều rất đặc biệt là nhà thờ không có vòng rào hoặc bờ tường bao quanh giống như các nhà thờ khác trong vùng.

Nội thất thánh đường được thiết kế thành một lòng chính, hai lòng phụ tiếp đến là hai dãy nhà nguyện. Toàn bộ chiều dài thánh đường là 93m. Chiều ngang nơi rộng nhất là 35m. Chiều cao của vòm mái thánh đường là 21m. Sức chứa của thánh đường có thể đạt tới 1.200 người.

Nội thất thánh đường có hai hàng cột chính hình chữ nhật, mỗi bên sáu chiếc tượng trưng cho 12 vị thánh tông đồ. Bàn thờ nơi Cung Thánh làm bằng đá cẩm thạch nguyên khối có hình sáu vị thiên thần khắc thẳng vào khối đá đỡ lấy mặt bàn thờ, bệ chia làm ba ô, mỗi ô là một tác phẩm điêu khắc diễn tả thánh tích. Ngay sau hàng cột chính là một hành lang và kế đó là nhiều nhà nguyện nhỏ với những bàn thờ về các thánh (hơn 20 bàn thờ) cùng các bệ thờ 14 chặng Đàng Thánh Giá làm bằng đá trắng khá tinh xảo.

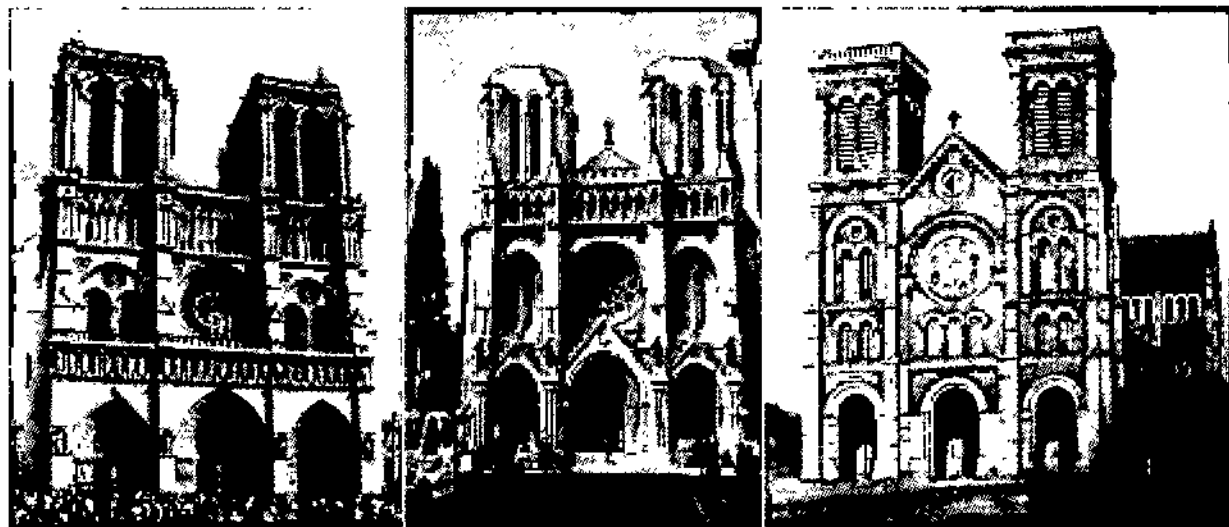
Trên tường được trang trí nổi bật 56 cửa kính mô tả các nhân vật hoặc sự kiện trong Thánh Kinh, 31 hình bông hồng tròn, 25 cửa sổ mắt bò bằng kính nhiều màu ghép lại với những hình ảnh rất

đẹp. Tất cả các đường nét, gờ chỉ, hoa văn đều tuân thủ theo hình thức Roman và Gothic, tôn nghiêm và trang nhã. Tuy nhiên, trong số 56 cửa kính này hiện chỉ còn bốn cửa là nguyên vẹn như xưa, do bị bể gần hết trong thế chiến thứ 2.

Còn trên trần tường của cửa vào bên phải có những hàng chữ bằng tiếng Hoa, thật ra đó là hai câu đối: “Nhà thờ Thiên Chúa đầy ân đức - Thánh mẫu vô nhiễm nguyên tội” và hàng chữ nói tới năm khánh thành nhà thờ 1880. Nội thất thánh đường ban đêm được chiếu sáng bằng điện ngay từ khi khánh thành. Vào ban ngày, với thiết kế phối sáng tuyệt hảo, hài hòa với nội thất tạo nên trong nội thất thánh đường một ánh sáng êm dịu, tạo ra một cảm giác an lành và thánh thiện.

Ngay phía trên cao phía cửa chính là “gác đàn” với cây đàn organ ống, một trong hai cây đàn cổ nhất Việt Nam hiện nay. Đàn này được các chuyên gia nước ngoài làm bằng tay, thiết kế riêng, để khi đàn âm thanh đủ cho cả nhà thờ nghe, không nhỏ mà cũng không ồn.

Những nét tương đồng của các nhà thờ ở Pháp và Sài Gòn: Nhà thờ Đức Bà ở Paris, nhà thờ ở Nice và ở Sài Gòn (trước năm 1895) chưa có nóc tháp chuông

Nhìn từ bên ngoài

Nhìn từ bên trong

Tháp chuông

Ban đầu, hai tháp chuông cao 36,6m, không có mái và chỉ có độc một chiếc cầu thang hẹp để lên xuống. Vào năm 1895, thánh đường xây thêm hai mái chóp để che gác chuông cao 21m, theo thiết kế của kiến trúc sư Gardes, tổng cộng tháp chuông cao 57m. Có tất cả sáu chuông gồm sáu âm, treo trên hai tháp chuông. Bộ chuông này được chế tạo tại Pháp và mang qua Sài Gòn năm 1879. Từ ngoài nhìn vào, trên tháp

bên phải treo 4 quả chuông (sol, đô, rê, mi); tháp bên trái treo 2 chuông (la, si). Trên mặt mỗi quả chuông đều có các họa tiết rất tinh xảo. Tổng trọng lượng bộ chuông là 27.055kg tức khoảng 27 tấn, nếu tính luôn hệ thống đối trọng (1.840kg).

Mặt trước thánh đường là một công viên (Công trường Công xã Paris) với bốn con đường giao nhau tạo thành hình thánh giá, gần đó là Bưu điện Sài Gòn. Trung tâm của công viên là bức tượng Đức Mẹ

Hòa bình (hay Nữ vương Hòa bình). Tượng do nhà điêu khắc người Ý G. Ciocchetti thực hiện năm 1959. Bức tượng cao 4,6m, nặng 8 tấn, bằng đá cẩm thạch trắng của Ý, được tạc với chủ đích để nhìn từ xa nên không đánh bóng, vì vậy mà toàn thân tượng, kể cả vùng mặt vẫn còn những vết điêu khắc thô. Tượng Đức Mẹ trong tư thế đứng thẳng, tay cầm trái địa cầu, trên trái địa cầu có đỉnh cây thánh giá, mắt Đức Mẹ đắm chiều nhìn lên trời như đang cầu nguyện cho hoà bình. Từ sự kiện này mà từ đó nhà thờ có tên gọi là Nhà thờ Đức Bà.

Các đợt trùng tu

Từ khi xây dựng tới nay, nhà thờ này đã trải qua ba cuộc trùng tu. Lần trùng tu đầu tiên là việc xây dựng thêm mái nhọn cho tháp chuông nhà thờ vào năm 1895. Lần thứ hai vào năm 1903, mặt tiền nhà thờ được tôn tạo, xây thêm vườn hoa, tượng đài Bá Đa Lộc và hoàng tử Cảnh. Lần thứ ba là lần dựng tượng Đức Bà Hòa Bình vào năm 1959.

Đến năm 2015, Tòa Tổng giám mục thành phố Hồ Chí Minh đã quyết định thực hiện cuộc đại tu Nhà thờ chính tòa Đức Bà Sài Gòn, khởi công chính thức năm nay và sẽ kéo dài trong ba năm, dự kiến đến cuối năm 2019 hoặc giữa năm 2020 sẽ hoàn thành, với kinh phí được ước tính không dưới 100 tỷ đồng.

Năm tháng đã trôi qua dài hơn thế kỷ nhưng công trình với nét kiến trúc Pháp giữa Sài Gòn vẫn nguyên ngà, trắng lè, vẫn sừng sững tọa lạc và làm nên khung cảnh đặc biệt nhất của Sài Gòn. ■